

Den fria konstens

Jenins flyktingläger på norra delen av ockuperade Västbanken har blivit ett kulturellt centrum och Frihetsteatern är dess lysande stjärna. Där får barn verktyg för att med ord, bilder och drama kräva sina rättigheter.

– Vi utbildar en armé av konstnärer, säger Mustafa Istaiti, foto- och filmlärare på Frihetsteatern, som hoppas på en kulturell intifada mot den israeliska ockupationen.

AV BELLA FRANK

MANNEN SER RAKT IN i kameran med gyllenbruna ögon. På skalpen som har glesnat sitter något som ser ut som ett litet papper eller ett vissnat löv. Ett yttre spår av en inre kamp. Han sköts i huvudet för fem år sedan av den israeliska armén. Det lövliknande pappret visar var han opererades. Kulan sitter kvar. Och sedan den trängde in i hans hjässa har han inte varit sig lik. Han kan plötsligt tappa humöret. Bli våldsam. Han lider numera av multipel personlighetsstörning. Porträttet av honom har tagits av hans dotter Heba Abu Elsbaa och är med i fotoutställningen *Pictures and Stories* på Frihetsteatern i Jenin.

Ett annat porträtt visar Saleem Awaads pappa. Tidigare var han en av ledarna i lägret och en respekterad man. Det var innan han misshandlades i israeliskt fängelse och skadades svårt. Han vet inte längre vem han är, kan inte kommunicera.

ATT SÄTTA FOKUS på sina pappor var svårt för Heba Abu Elsbaa, Saleem Awaad och de andra unga fotograferna som deltar i utställningen. Diskrimineringen och stigmatiseringen av handikappade är utbredd. Skörhet, framför allt av det psykiska slaget, är skambelagt i stora delar av det palestinska samhället, och i ännu högre grad i flyktinglägren där levnadsvillkoren är hårda. Genom att sätta ljus på fäder som drabbats av allvarliga men som följd av den israeliska ockupationen ger utställningen ungdomarna möjlighet att bearbeta känslorna över sina pappor. Det är en svår process och Heba Abu Elsbaa ville till en början inte att någon skulle se den bild hon tagit på pappan:

– Hon skämdes för att tala om pappans situation, förklarar Mustafa Istaiti, lärare i fotografi och film på teatern, och själv uppvuxen i lägret.

– Vi talade om det länge. Jag förklarade att

hon inte hade någon skuld, och att hon tvärtom skulle visa bilden för att kunna visa andra hur stark hon är som talar om detta, och hur stark hennes pappa är som trots allt fortfarande försöker arbeta och försörja sin familj.

Och i en kort dokumentärfilm som Frihetsteaterns filmelever har gjort om utställningen står Heba bredvid sin pappa på taket av deras hus och berättar. Hur skotten förändrat honom och hela familjens tillvaro. På en stol, med en vy över Jenin i bakgrunden, sitter pappan och säger inför kameran:

– Jag har psykiska problem.

Ett stort ögonblick för Heba Abu Elsbaa, hennes pappa och de andra eleverna på Frihetsteatern som bryter ett starkt tabu.

IDÉN TILL UTSTÄLLNINGEN väcktes när Mustafa Istaiti frågade sina elever om hur den israeliska ockupationen påverkat deras liv. Ingen tyckte sig ha något att säga. Först när Mustafa Istaiti frågade dem var och en började barnen att berätta. Många historier hade likheter; fyra av sjutton hade fäder som misshandlats så allvarligt av den israeliska armén att de drabbats av psykiska besvär och inte längre visste vilka de var. Tre fäder hade fått ben amputerade, eller skjutits, en annan hade förlorat synen.

– Att ingen sade något förrän jag ställde en rak fråga berodde både på att de skämdes och på att de inte tyckte att det var något särskilt med deras situation. Det anses inte vara viktigt att prata om de här sakerna i lägret, för det är så vanligt, säger Mustafa Istaiti, som har arbetat på Frihetsteatern sedan 2007.

Inför utställningen har han och den amerikanska fotografen Emily Smith utbildat elever i ljussättning och perspektiv, och i

FOTO: JOSÉ FIGUEROA

Mustafa Istaiti

Heba Abu Elsbaa och Saleem Awaads fäder är svårt skadade efter misshandel och strid. Deras Pictures and stories anordnat av Frihetsteatern i Jenin på ockuperade Västbanken.

konsten att ta ärliga porträtt. Resultatet är starka, och nära, bilder.

– Jag jobbar mer med psykologin som krävs för att få dem att reflektera över sina liv än själva fotoarbetet i sig. Barnen bär på så mycket, men de har aldrig fått lära sig att tala om känslor, och de har antagligen också vant sig vid att ingen lyssnar. Men när jag ger dem kameran hittar de sätt att uttrycka sina känslor på, genom den.

Pojkar i lägret förväntas inte tala om känslor. Det kan ses som tecken på svaghet. Flickor saknar ofta någon som lyssnar på dem. Eller så har de ingen tid över för sig själva.

– Deras liv är fyllt av order och av sådant som är *baram*, säger Mustafa Istaiti, det vill

säga sådant som är förbjudet, som till exempel att gå ut utan att bära slöja eller att tala med en pojke.

I en sådan situation är det inte alls en självklarhet att föräldrar tillåter flickor att delta i Frihetsteaterns aktiviteter. Därför är det en kamp, både att få flickor att komma till teatern, och att behålla dem där. Frihetsteatern har sedan starten kämpat med föreställningar om att deras verksamhet korrumpierar barnen i lägret. Vid ett tillfälle kom pappan till en av eleverna och var missnöjd med att dottern börjat säga ifrån i hemmet.

– Vi var så glada över det – det var en framgång. Men vi förlorade henne. Hon fick inte längre komma. Det var oerhört tungt,

armé

FOTO: SALEEM AWAAD

Fakta Frihetsteatern

■ **Frihetsteatern i Jenin** har vidareutvecklats från projektet Care and Learning, som startades av israeliskan Arna Mer Khamis, under den första intifadan. En första teater byggdes upp men förstördes av den israeliska armén under den andra intifadan 2002.

Sedan några år tillbaka har en ny teater, Frihetsteatern, byggts upp, och hade förra året 16 000 besökare och deltagare.

■ **Syftet med Frihetsteatern** är att stärka barnen i Jenin och ge dem en röst. Mellan 2000 och 2008 ("Operation Gjutet Bly" ej inkluderat) dödades 949 barn på de ockuperade palestinska områdena. 2000–2004 dödades 61 barn bara i Jenin. 2000–2008 skadades mer än 33 000 palestinier av skarp ammunition, plast- eller gummikulor, tårgas och splitterskador.

■ **Utställningen** *Pictures and Stories* som eleverna vid Frihetsteatern i Jenin har gjort kommer att kunna ses på deras hemsida www.thefreedomtheatre.org. Filmen med samma namn finns på *Youtube*.

Källa: Frihetsteatern, B'Tselem, Palestinian Red Crescent Society

porträtt är en del av fotoutställningen

men samtidigt är det viktigaste att något händer inom barnen när de kommer till teatern. Det är viktigare än att många flickor kommer dit. Vi säger aldrig att de inte ska respektera sina föräldrar, men vi lär dem att de också har rättigheter och att de måste stå upp för dem.

FÖR TVÅ ÅR SEDAN bestod Frihetsteatern av ett litet kontor och ett 20-tal barn. I dag har de två byggnader och förra sommaren deltog omkring 200 barn i deras aktiviteter. Eleverna tränas inte bara i skådespeleri, fotografi, film, och skrivande, de lär sig också bli lärare åt andra barn. Mustafa Istaiti är övertygad om att det är deras positiva resultat

som gör att teatern har fortsatt goda relationer med människorna i Jenins flyktingläger.

– Flera av barnen som kom till oss i början var allra längst ner i hierarkin. Några av dem var småtjuvar och ställde till problem, eller barn som alltid hängde på gatorna. Folk förväntade sig inget av dem. Men när vi satte upp *Djurfarmen* i våras och folk kom för att se föreställningen var de helt förundrade över att dessa barn hade utvecklats till professionella skådespelare.

Självkänslan som eleverna utvecklar visar vägen för en ny form av kamp. Kulturen ska bli ett verktyg för förändring, inte bara för enskilda barn i Jenins flyktingläger, utan för Palestinas framtid. Frihetsteatern fördömer inte de som väljer att föra kampen på andra sätt, men bygger själv upp ett icke-våldsmotstånd med hopp om att det ska bli grunden för en ny intifada.

– Vi håller på att skapa en armé av konstnärer som kan leda nästa generation. Vissa kanske tycker det låter som skitsnack att man kan vinna över stridsvagnar från en scen eller med en kamera, men om man genom en bild kan få en person i Stockholm att inte köpa israeliska produkter så har man vunnit en seger.

bella.frank@arbetaren.se